

ГОД. XVI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 27.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака с дану представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ДРАМСКИ ПИСАЦ И ПОЗОРНИЦА.

Кад песник напише своје прво веће дело, свршава га са врло разноврсним осећајима. Он је само у једном правцу на чисто: да је готов и да је казао од прилике оно, што је осећао и себја замисљао. Све друго лебди му пред очима у врло неизвесним облицима и бојама, а најгушћа магла покрива му изглед на успех. Тако му онда не остаје ништа друго, већ да чека, шта ће казати свет на често позвана а још чешће непозвана уста критичара.

То чекање, ах, то чекање!

Да тога нема, било би до душе мање песника, али за то више добрих. То чекање наведе многог песника, да узме сам дело на критику, гледећи га да како кроз своје најрођеније ваочари, те тако у њему да види све саме врлине, а о свету да мисли, како је глуп, пакостан или нехатан. Резултат таквог премишљања је онда: ново дело, које пролази кроз исте мёне, као год и прво. Све једно је, какве је врсте дало: лирско, епско или драмско, само кад је штимпано и ... али ... да, да ... сад долази оно чекање ... и драмско дело, све док се не прими за представу, те угледа ону светлост, која му је за опстанак не само потребна, већ једини услов.

Ту онда иде ствар брзо, кад кад и нагло, и писац долази до сазнања туђег мишљења пре него што би му некако и мило било. Што год се већма ближи дан представе првога му дела, све то већма обухватају писца раснолике мисли — не, мисли не, јер он није ни у стању да мисли, већ чудни осећаји, који га и буне и

даве, и њега из једне грознице у другу баџају. Само је глумац, који први пут ступи пред публику, у већој врућици; јед док писац улаже своје дело, улаже глумац сву личност своју. Нема ту о хладнокрвности ни разговора, и ако који писац тврди, да му је „са свим свеједно“, тај просто лаже, да завара не само друге већ и себе самог.

Ох, прво вече!

Писац је иза кулиса, а лице му нема никаквог позитивног израза и ако му се уста смештају. Он ћутке прима честитку или — утеху; у првом случају стисне оном руку, у другом уздахне дубоко, дубоко. А падне ли завеса последњи пут и у позоришту завлада њема тиштина, он је већ из кризе прешао у најљућу реакцију. Очи су му увочене а тело шека-ко згужвано у столици, као да је од са-мих лабавих главкова, и тек мало по мало почиње у њему живот да ради и да избија на површину. Оја је тек сад у стању, да чује вест — управо, њега много и не питају, већ му на силу успу медицину, и то што је горча, све то са сланим осмехом. Најпре му, до душе, пипају пулс, да се увере, је ли тако чврсте грађе, да може, без опасности за живот, одржати такву процедуру.

И писац остане здрав и читав, и ако му се чини, да су му душу ампутирали — ах, та он постаје још и све живљи и живљи, да како, уз обилну припомоћ добротворног вина.

Сутра дан је изветрио Ђор, али само вински, позоришни никако, шта више, сад је писца тек однео даба.

Ој је, до душе, на брзо сазнао, шта му вреди дело; за три кратка сата постао је на чисто — али он је и окусио од плода, који непрестано дражи непце, а тај надражај не губи се све дотле, докле год трају живи живци. Он се сад у души побратио с глумцем: позорнички метиљ прешао је и на њега. И као год што кажу за глумца, да за њега нема

развенчавања с позорницом, је ли само подерао пар ципела на врелим даскама: тако се што може казати и за писца, ако је у позоришној служби искварио једно перо само. Па тек, кад му се успех на-смеши, кад чује аплауз, онај аплауз, који тако опија, да се вишне и не трезни!

Тешко је постати драмски писац, а јоп теже престати. (Свршиће се.)

И И С Т И К И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Ева“, позоришна игра у 5 чинова, од Ри-карда Фоса, превео Славко Св. Милетић.)

У суботу, дне 23. новембра видесмо на нашој позорници ову гласовиту модерну драму, јер та позоришна игра заслужује то име пуним правом.

Откад је у књижевности превладао здрави реалистички правац, откад је нарочито психолођија у лепој књижевности дошла до свога природнога права: дошли су људи до уверења, да је многа трагедија у животу: природна последица извеснога психолошкога процеса, који често настаје услед чудно испреплетенога судара и сутицаја спољних одношаја. Модерни реалистички роман дао се на анализу душе и осећаја. Читање ваљаних производа здраве реалистичке лепе књижевности може се назвати правом гимнастиком срца, која је изображеному човеку управо тако потребна, као што је телу потребна телесна гимнастика. Ако је модерном роману главно поље: анализа срца и душе, није се тому упливу могла отети ни модерна драма, те је зато пуним правом недавно у Бечу у књижевном друштву др. Бергер у свом предавању о модерној драми рекао, да је душа модерној драми: радња осећаја и чустава. И романтика се бавила људским срцем и душом, али она као да је бележила једино патолошке појаве човекових душевних сила; а реализам бави се са човеком, каквог сами у себи осећамо, те кога зато најбоље и разумемо. Читајући чеда Бајроновога духа и дечу романтичне фантазије Виктора Ига: једва ћемо се сетити, да су сличне душевне ситуације пролазиле и нашом душом, али је мало психолошких ситуација у делвма Достојевскога, Тургењева и Толстоја, где не бисмо осетили: резонанцу наших властитих осећаја. Тако нам само здрава, природна психологија модернога реалистичкога праваца може према људској могоћности расветлити тајне људске душе и срда; романтика са својом психопатолошком ли-

монадом није у том погледу стекла никакве заслуге.

Једно таково чедо модерне драме јест и Фјосов комад „Ева“, и ми смо зато захвални позоришној управи, што нам је дала прилику видити тај комад и на нашој позорници. Не обазирући се на суд стране критике о том позоришном комаду, ја ево желим описати дојам те драме, како је она приказана у нашем позоришту.

Сама техника те драме одаје вешту руку. У експозицији упознајемо већином особе, с којима ћемо у драми имати посла, те ту одмах видимо, да је Ева она стожерина, око које се креће цела драма; њени осећаји, њени чини, јесу садржај те драме. Посве природно развија се из експозиције конфликт, те расте до врхунца у трећем чину, а онда преко посве природне перипетије завршује се цела драма смрћу Евином, која не може да издржи силне душевне потресе, изазване властитом кривњом. Оно ја одмах ту спомињем, да ја на крају те драме нисам осетио оне Аристогелове катарзе, и нисам могао одобрити, да и на крају те драме буде веледушје Јована Хартвига веће од кајања једне Еве, и да на впдику те вишне женске, него мушке племенитости Јованове: изјава Евине љубави према Јовану није јача, него што ју је показала тиме, што вели, да је сада сретна, кад зна, да јој он оправшта. Еле, то по свој прилици имаде свој психолошки разлог у самом карактеру Еве, у којој као да је писац хтео генерализати ону гласовиту изреку Шекспирову: „Жено, твоје име је слабост.“ што модерни песимизам изједначује са егоизмом.

Како је и овој драми душа: психологија, хайде да покушам психолошки осветилити где које карактере, а поименце Евин.

Ева (г. Бакаловићка) ће је грофа Дирена (г. Лукчић). Гроф се дао на опасну и погледом на „point d' honneur“ проблематичну спекулацију, која се до скора, како он то добро и тачно предвиђа, сршава са његовом властитом катастро-

фом и материјалном пропашћу оних, које је он за ту шпекулацију предобио. Баш пред катастрофом он о том натуца својој кћери Еви, заручници грофа Елимара (г. Миљковића), кога она до лудила љуби, макар да јој се немогу свидити некоје Елимарове изјаве и особине. У кућу грофа Дирена долази честити творничар, Јован Хартвиг (г. Ружић); и он је један од оних, који ће услед грофове проблематичне шпекулације настрадати. Елимару се не свиђа, да Ева о том човеку с поштовањем говори, али она као да добро слути, да је он од највернијих пријатеља њене куће, и да није према њој равнодушан, — премда Јован увиђа неједнакост свога и њенога положаја, те своју тајну вешто у срцу скрива, желећи искрено Еви срећу. Ето бројавке, која гостима грофа Дирена, учесницима његовога подузетка објављује пропаст и катастрофу. Сви осуђују грофа у присуству Евином; Елимар неће да чује за Еву, док се не одрече оца, који као да признаје своју кривњу, — само их и после тог признања не оставља племенити Јован Хартвиг. Оа преузима на се, да подмири оштећене учеснике грофове шпекулације, бацајући тиме самога себе у невољу, док Елимар невитешки своју заручницу Еву оставља. Ето, Ева сад увиђа, какав јој је отац, види невитештво Елимарово и племенистост Јованову. Гроф Дирен се убије, а Ева из захвалности полази за Јована Хартвига, ма да још увек љуби Елимара, те да јој неће бити могуће друге брачне среће племенистому Јовану донети: осим вернога вршења дужности. То је прва одвратна нијанса у карактеру Евина. Јунакиња драме, за коју бисмо морали осећати страх и сажаљење, не би смеала у брак са честитим Јованом Хартвигом понети љубави за ниткога Елимара, те сматрати, да је племенистоти Јовановој, која би је, приспособив је са кукавичлуком властитога оца и заручника, морала љубављу према Јовану задахнути, да је племенистоти Јовановој довољна награда бацање љубавних мрвица са стола богаташке љубави у облику меканичнога вршења дужности. Тај недостатак етичне висине у души Евинај узрок је њеному паду; а таков пад, проузочен недостатком етичне висине, не носи у себи кличу трагичне катарзе, те се зато с њезином катастрофом никако естетски измирити не можемо, и то је узрок оној дисонансији на крају те драме.

Ено у другом чину Ева већ живи четири године са Јованом; већ је и мати детету, које љуби, па ипак мисли на Елимара, премда је стекла нови доказ његова невитештва, кад ето види, да четири дуге године не води бриге о њеној судбини; и ето она њега увек још љуби, макар да је имала четири године прилике гледати, како Јован Хартвиг, вitez у племенистости срда, витешки подноси последице кривње

њенога оца. Ми јој тога разумети и опростићи не можемо, а писац нам залуд куша дати нови мотив тому душевному расположењу Евином тиме, што нам представља мајку Јованову као несносну свекрву — кад нам уз тако злобну матер не може протумачити толи добро срце синовљево, и кад у даљем текају драме видимо, да је та свекрва добра и племенита жена. Тако ни у другом чину не ухватисмо разлога, да у нама порасте осећај страха и сажаљења за Еву. Ми шта више, ту почињемо више да стражујемо за Јована, и да га жалимо, а то тек није ни могла ни смела бити намера пишчева. (Свршиће се.)

ПОЗОРИШТЕ.

(Забава српске доброврорне женске задруге у Белој Цркви.) Немачки недељни лист „Nera“, који излази у Белој Цркви, донео је извештај о забави српске женске задруге бело-цркванске, која је одржана 31. октобра (12. новембра) о. г. у корист исте задруге. По том листу саопштавамо нашој публици ово: „На тој забави суделовао је — по дозволи управнога одбора позоришног — г. Пера Добриновић, глумац и редитељ српске народне позоришне друžине, који је од женске задруге нарочито за суделовање и аранжовање умољен био. На тој забави давана је Масе-ова оперета: „Јованчини сватови“, коју је Мариновић превео на српски. Певали су ту оперету певачи и певачице српског певачког друштва под управом коровође Грајпља. У првом реду ваља споменути као ненадмашну у певању и игри гђу Вилму Грајилову, која је симпатију публике најуриш задобила. И г. Добриновић, тај врсни уметник позоришни, особито је лепо приказао своју улогу у тој оперети. Он је већ давно познат бело-црквенској публици као један од најбољих глумаца српске позорнице. Његова игра и певање, па звонки и сонорни глас било је нешто ванредно, што је ретко наћи.

— Но тек „живе слике“ биле су права ремек-дела у груписању, које је извео и удесио г. Петар Добриновић, те му служе на особиту част. Било је 4 „живе слике“, и то: „Поштовање вештина“, од Шилера, „Фауст и Грета“, од Гета, играње „Жмуре“ и „Срби око гуслара“. Све су те слике красно и живо приказане. Но и женскима и мушкирцима, који су у томе суделовали, ваља одати најтоплију захвалност на њиховом похртвовању и труду, што су те дивне слике тако лепо испале. „Нера“ завршујући свој извештај, изриче захвалност свима приређивачима те забаве и суделачима на истој, а нарочито се захваљује г. Пери Добриновићу, који је све тако добро и вешто инспирисао и удесио.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

18. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИЛАТИ 12.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 30. НОВЕМБРА 1891.

ПРВИ ПУТ:

ГРОФ МОНТЕ ХРИСТО.

ДРАМА У 4 РАЗДЕЛА, 6 ЧИНОВА, И 11 СЛИКА. ПО РОМАНУ А. ДИМА НАПИСАЛА ТЕРЕЗИЈА МАГЕРЛЕ,
ПРЕВЕО ИВАН ЖИГРОВИЋ. — РЕДИТЕЉ: МИЉКОВИЋ.

ОСОБЕ:

Раздео 1. МОРНАР И КАТАЛОНКА. (У два чина и четири слике.)

Морел, богат трговац и власник брода „Фараона“ у Марселеју	Васиљевић
Едмунд Дант, подкашетан } на броду „Фараону“	Миљковић
Дангар, рачуновођа	Лукић
Коклес, благајник код Морела	Бакаловић
Вилфор, намесник државног пристава у Марселеју	Марковић
Фернандо Мондего, рибар из Каталоније	Спасић
Мерседа	С. Бакаловићка
Кадерис, кројач	Жикић
Комесар	Славнић
Крчмар	Стожковић

Морнари, војници, стражари, слуге, сватови. — Догађа се у Марселеју 1814 год.

Раздео 2. ТАМНИЦА И НЕБРОЈЕНО БЛАГО. (У једном чину.)

Едмунд Дант	Миљковић
Фарије, сужањ	Ружић
Губернатор острва „Ифа“	Рајковић
Бовил, надзорник тамнице	Стефановић
Тамничар	Илић

Догађа се у тамници Ифу, после 14 год.

Раздео 3. ПРОПАЛИЦА. (У 1 чину, а две слике.)

Едмунд Дант	Миљковић
Бовил	Стефановић
Морел	Васиљевић
Јулија } њихова деца	С. Миљковићка
Максимилијан } њихова деца	Славнић
Коклес	Бакаловић
Кадерис	Жикић
Девојче	С. Миљковићева
Морнар	Т. Станковић

Догађа се у Марселеју после годину дана.

Раздео 4. ОСВЕТА. (У два чина а четири слике.)

Гроф Монте Христо	Миљковић
Гроф Морсерф, ћенерао	Спасић
Мерседа, његова жена	С. Бакаловићка
Вилфор, државни прокуратор	Марковић
Дангар, барон, банкар	Лукић
Хермина, његова жена	Т. Лукићка
Максимилијан Морел	Славнић
Собарца код Хермине	Д. Васиљевићка
Рачуновођа дангларов	Станковић

Догађа се у Паризу после пет година.

Војничка музика петроварадинске пешачке пуковније бр. 70. свираше ове комаде: 1. „Стрељачки марш“, од Шуберта. — 2. Увод у оперу: „Emma di Antiochia“, од Меркаданта. — 3. „Арија“ из опере: „Lucrezia Borgia“, од Доницета. — 4. „Кор“ из опере: „Fausta“, од Гунода. — 5. „Арија“ из опере: „Фалстаф“, од Балфе-а. — 6. „Кор“ из „Stabat mater“, од Росинија.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.